

Pamflet School & Omgeving

opgesteld door de themacommissie (november 2020)

Naar een integrale visie op school zijn

Bestuurders, schoolleiders en docenten zijn, zeker in deze tijd van onzekerheid en verandering, volop bezig met de vraag wat er nodig is om opgroeiende jongeren een veilige en inspirerende omgeving te bieden om zich te ontwikkelen. School zijn betekent niet alleen onderwijs organiseren in de traditionele zin van het woord. School zijn betekent allereerst dat je een omgeving creëert waar kinderen samenleven, waar leerlingen hun eigen ontwikkelpad volgen en kennismaken met zichzelf, hun directe omgeving en de wereld. Functies die nu buiten het onderwijs liggen (denk aan jeugdhulp en zorg) zijn functies die ook binnen de school kunnen worden opgepakt. En waarom kan het gebouw van de school niet veel breder ingezet worden om maatschappelijke meerwaarde te creëren? De themacommissie School & Omgeving kijkt vanuit een brede blik naar scholen om alle kinderen gelijke kansen te geven en streeft naar een ontwikkeling van een meer integrale visie op wat het betekent om school te zijn. In samenwerking met de omgeving en ten dienste aan de omgeving.

---

1. Achtergrond

De vijf themacommissies van de VO-raad hebben de opdracht het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over huidige en toekomstige vraagstukken. Themacommissie School & Omgeving spreekt met regelmaat over de relatie die scholen hebben en zouden kunnen hebben ten opzichte van hun omgeving. De commissie heeft het initiatief genomen om een integrale visie op onderwijs te schrijven, als leidraad voor haar eigen werk en als inspiratie voor collega's. Het resultaat is een pamflet dat is opgesteld vanuit de gedachte dat scholen meer zijn dan de optelsom van docenten, en school veel meer is dan alleen de vakken die er gegeven worden. De coronacrisis heeft de leden van de commissie nog duidelijker laten inzien dat het noodzakelijk is om te herdefiniëren wat school zijn betekent en wat de kern is van het onderwijs. Nu is hét moment om fundamenteel na te denken over de toekomst van ons onderwijs.

2. Maatschappelijke ontwikkelingen

In de hedendaagse maatschappij brengen de meeste kinderen vanaf jonge leeftijd veel tijd door in crèches, bij voor- en naschoolse opvang, overblijfplekken, huiswerkbegeleiding en sportclubs. Daarmee geven ouders de dagelijkse verzorging deels uit handen en vindt de opvoeding in termen van identiteitsontwikkeling en moreel besef plaats op andere plekken dan het gezin.

Ook al zijn onze leerlingen in internationaal perspectief gemiddeld genomen gelukkig, welzijn is toch een thema van belang. De druk die leerlingen door schoolwerk ervaren is sinds 2001 meer dan verdubbeld: toen ervoer 16 procent van de middelbare scholieren druk door schoolwerk, in 2017 geldt dit voor ruim 35 procent. Vooral tussen 2013 en 2017 is deze stijging aanzienlijk (*Trimbos Instituut, 2017*). De verwachtingen van ouders en hun kinderen lijken te groeien.

Een toenemend aantal ouders kiest voor het hoogst (ook wel te hoog) haalbare als het gaat om school, waarbij commerciële huiswerkbegeleiding buiten de school om ondersteuning biedt. De begeleiding van leerlingen als groep kon door corona lastiger worden vormgegeven. Er is sprake van een tweedeling in het onderwijs en die is door corona nog zichtbaarder geworden: kinderen die buiten school wel of niet een schil hebben die hen aanzet, motiveert en ondersteunt om succesvol te zijn op school. De groeiende kansenongelijkheid tussen arm en rijk, een grote segregatie tussen hoog- en laagopgeleid, tussen nieuwkomers en mensen die er al waren, tussen gezond en beperkt, zijn aanwezig in de maatschappij en ook in het onderwijs. De jongeren van de huidige generatie zullen het voor het eerst sinds heel lange tijd in de regel minder goed krijgen dan hun ouders. Dat voelen, zien en horen ze nu al: in de debatten over klimaat, stikstof, pensioen, huisvesting en immigratie, en daarbij leidt ook corona tot een onzekere toekomst. Tegelijkertijd is er ook een andere mentaliteit gaande: jongeren verwachten veel meer van het onderwijs, ze willen dat het onderwijs bijdraagt aan een duurzame en inclusieve samenleving.

3. Een school is zoveel meer dan een verzameling vakken

De potentie van scholen is enorm. Naast het opdoen van vakkennis en het behalen van een diploma zijn scholen plekken waar jongeren elkaar, in een veilige omgeving, ontmoeten. Waar ze kennismaken met hun omgeving én de wereld om hen heen. Onze scholen zijn plekken waar je mag leren groeien en waar je je mag ontwikkelen tot volwassene met een eigen plek in de wereld. Door corona is duidelijk geworden dat er in de toekomst alle ruimte is voor online leren als onderdeel van de leergemeenschap. Tegelijkertijd is voor iedereen nog helderder geworden dat de school in de allereerste plaats een veilige ontmoetingsplek is voor kinderen.

Het is krachtig dat het onderwijsveld zelf het heft in eigen hand neemt en wil bepalen hoe we ons verhouden tot maatschappelijke ontwikkelingen. Zo geven we zelf vorm aan de groei van jonge mensen en worden we minder overvallen door ‘ontwikkelingen van buitenaf’. Natuurlijk hebben scholen de ruimte om hier zelf invulling aan te geven, afhankelijk van de doelgroep die zij bedient. Wij menen echter dat de hele sector de opdracht heeft het gesprek met elkaar te voeren over de positie van de school in de samenleving, juist in deze tijd. Het onderwijs is de afgelopen periode meer dan ooit in de belangstelling gekomen van de maatschappij. Dat schept mogelijkheden om dingen anders te doen en de omgeving meer in de school te brengen.

4. Gemeenschap gericht op welzijn en ontwikkeling

Duidelijk is dat jongeren behoefte hebben aan een stabiele omgeving, waarin zij zich kunnen ontwikkelen. De school is als gemeenschap voor jongeren en hun ouders een relatief stabiele omgeving voor een periode van 4 tot 6 jaar. School is de plek waar jongeren een belangrijk deel van hun tijd doorbrengen tijdens een cruciale periode van hun leven.

We geloven dat jonge mensen deze veilige en inspirerende plek nodig hebben. Een plek die hen voorbereidt op een snel ontwikkelende samenleving. Ze leven in een wereld waarin feiten en meningen steeds moeilijker te onderscheiden zijn en de toekomst steeds meer onzekerheden biedt. Wat ons betreft moet de nadruk van onderwijs liggen op de pedagogische opdracht. Mensen in het onderwijs willen voor jonge mensen van betekenis zijn en bijdragen aan hun ontwikkeling, waarbij ze de verantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling in een veranderende maatschappelijke context. We verwachten van scholen dat ze niet alleen kennis aanbieden, maar dat ze ook een plaats worden waar volop aandacht is voor welbevinden en een brede ontwikkeling van jongeren.

5. *Naar integraal funderend onderwijs*

De komende jaren willen wij dat scholen zich breder gaan positioneren. We zien nu al dat meer scholen langer open zijn voor leerlingen en dat er gezocht wordt naar zoveel mogelijk programmering die meerwaarde heeft voor jonge mensen. Er zijn steeds meer scholen die van 8 tot 18 uur open zijn, waar je kunt sporten, je begeleid kunt worden en ook ‘gewoon onderwijs’ volgt. Er wordt dus niet alleen lesgegeven, maar op tal van terreinen wordt maatschappelijke meerwaarde gecreëerd. School moet een plaats zijn waar de hectiek van de wereld minder gevoeld wordt en waar plaats is voor veiligheid, discussie, samenzijn, diepgang en het verwerven van de juiste vaardigheden om adequate vervolgstappen te kunnen zetten. Een plek waar intensieve begeleiding plaatsvindt, zodat commerciële huiswerkbegeleiding niet meer nodig is. Een plek waar ouders, verzorgers, stief-, co- en grootouders elkaar kunnen ontmoeten, actief kunnen zijn en vragen rondom opvoeding kunnen stellen. Een plek waar een team met diverse specialisten werkt aan de ontwikkeling van jonge mensen. Een plek waar de mogelijkheid is om lichte vormen van jeugdzorg te geven, en in samenspraak met gemeente toegang is tot zwaardere vormen van jeugdzorg.

Deze integrale school, die uiteindelijk ook minder hard een knip betreft tussen po en vo en misschien wel funderend onderwijs, zal over haar eigen grenzen heen moeten kijken. Ze zal combinaties moeten aanbieden van binnen- en buitenschools leren en echt samen met partners vorm moeten geven aan school zijn. Samen met bedrijven en instellingen moet de inhoud van het curriculum worden vormgegeven. Samen met het po, mbo, hbo en universiteiten kan worden gewerkt aan doorlopende leerlijnen en maatwerkoplossingen. Scholen worden plekken waar kinderen tot hun 18e in zoveel mogelijk heterogene samenstellingen samenleven. Waar leerlingen hun eigen ontwikkelpad volgen en kennismaken met zichzelf, hun directe omgeving en de wereld. De afgelopen periode zijn er prachtige voorbeelden ontstaan, waarin scholen en gemeenten ook meer en steeds beter samenwerken.

Velen met ons zijn doordrongen van het feit dat we ons huidige onderwijs moeten herdefiniëren. We zien het al op allerlei plekken gebeuren en dat dit is wat de hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen van ons vragen. Alle scholen zijn naast de hectiek van de dag druk bezig met

beantwoorden van de wezenlijke vragen over het onderwijs. En in lokale contexten bepalen scholen hun specifieke meerwaarde voor de ontwikkeling van jongeren.

6. Een brede opdracht voor het onderwijs

Om te komen tot een brede opdracht en om de heroriëntatie van scholen te versnellen is het belangrijk dat we erkenning verwerven voor de maatschappelijke rol die de school heeft. Er is een herschikking nodig die consequenties heeft voor de verantwoordelijkheden en middelen ten gunste van wat we nu nog de school noemen. Sectoren als jeugdzorg moeten zich realiseren dat het onderwijs een cruciale en preventieve werkplaats is.

De commissie School & Omgeving wil het gesprek tussen scholen in de regio aanmoedigen om met elkaar en hun omgeving te bepalen hoe zij school op zo'n manier willen inrichten dat het stimulerend is voor de ontwikkeling van alle jongeren. Denk daarbij over domeinen heen. De uitkomst hoeft niet overal hetzelfde te zijn, maar de richting naar meer integraal onderwijs is volgens ons een richting waar de samenleving behoefte aan heeft, en waar we de komende tijd onze energie in moeten willen steken.